

Πρόλογος	11
<i>Μαρία Μαλικιώση-Λοΐζου & Ακης Γιοβαζολιάς</i>	

Οι συγγραφείς του τόμου	19
-------------------------------	----

Μέρος Ι: Εκπαίδευση, έρευνα, εφαρμογές

1. Πολυπολιτισμική επάρκεια και διεθνοποίηση των προγραμμάτων κατάρτισης της συμβουλευτικής ψυχολογίας	23
<i>Μαρία Μαλικιώση-Λοΐζου</i>	
2. Η σημασία της ψυχολογικής συμβουλευτικής φοιτητών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ανώτατης Εκπαίδευσης	53
<i>Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι</i>	
3. Η ασυμμετρία της εξουσίας στην ψυχοθεραπευτική σχέση: Μια κριτική ανασκόπηση	89
<i>Μαρία Σερίφη & Ευγενία Γεωργάκα</i>	
4. Αναστοχαστικότητα και ψυχοθεραπευτικές πρακτικές: Σύγχρονες εξελίξεις από το πεδίο της συστημικής συμβουλευτικής και ψυχοθεραπείας	115
<i>Ελευθερία Τσέλιου</i>	
5. Εφαρμογή του μοντέλου διεύρυνσης και δόμησης σε ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες	137
<i>Αλκμήνη Μπούτρη & Αναστάσιος Σταλίκας</i>	

Μέρος II: Αναπτυξιακά ζητήματα συμβουλευτικής

6. Επίδραση της εικόνας του σωματικού εαυτού
στην ψυχοκοινωνική λειτουργικότητα προεφήβων-εφήβων:
Εμπειρική διερεύνηση και προτεινόμενες συμβουλευτικές
παρεμβάσεις 167
Μαρία Ζαφείρη, Αγγελική Λεονταρή, & Γρηγόρης Κιοσέογλου

7. Γονεϊκοί τύποι και συμπεριφορά παρισταμένων στα φαινόμενα
σχολικού εκφοβισμού: Η διαμεσολάβηση των στάσεων
για την επιθετικότητα 195
*Θεόδωρος Γιοβαζολιάς, Μαρία Ζορμπαδάκη,
& Ευφροσύνη Μητσοπούλου*

8. Ποιότητα του γονεϊκού δεσμού και ψυχοκοινωνική
προσαρμογή στην προεφηβική ηλικία 225
*Ευφροσύνη Κουκιά Κουτελάκη, Παναγιώτης Σίμος,
& Ευάγγελος Καραδήμας*

9. Ικανοποίηση των εφήβων από τη ζωή σε συνάρτηση
με τη διεκδικητική συμπεριφορά και τις στρατηγικές
αντιμετώπισης καταστάσεων άγχους 243
Γιώργος Τσουβέλας & Βασίλης Παυλόπουλος

10. Η αλληλεπίδραση ατομικών και σχολικών παραγόντων
σε πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον: Προεκτάσεις
σε θέματα επαγγελματικής συμβουλευτικής 265
*Αντωνία Παπατυλιανού, Θεόδωρος Γιοβαζολιάς,
& Γιώργος Τσίτσας*

11. Ευαισθητοποίηση νηπιαγωγών στο προσωποκεντρικό μοντέλο:
Εκπαίδευση σε δεξιότητες επικοινωνίας και συμβουλευτικής 285
*Φωτεινή Λοϊζου, Άννυ Μπενέτου, Αγγελική Σουρλαντζή,
& Λία Τσερμίδου*

Μέρος III: Συμβουλευτική ψυχολογία και υγεία

12. Ηλεκτρονικός εκφοβισμός σε εφήβους: Εμπειρικά δεδομένα
και θέματα συμβουλευτικής παρέμβασης 313
Ελένη Ανδρέου

13. Ο ρόλος της συμβουλευτικής στην οικογένεια για την αντιμετώπιση του εθισμού παιδιών και εφήβων στο διαδίκτυο	335
<i>Πηνελόπη-Αλεξία Αβαγιανού, Κωνσταντίνος Ε. Σιώμος, & Μαρία Ζαφειροπούλου</i>	
14. Διερεύνηση της επαγγελματικής εξουθένωσης [burnout] όπως βιώνεται από το νοσηλευτικό προσωπικό σε δομές ψυχικής υγείας: Ποιοτική προσέγγιση.....	347
<i>Φιλία Ίσαρη & Σταμάτης Αντωνίου</i>	

Πρόλογος

Τα τελευταία χρόνια, η συμβουλευτική ψυχολογία κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος στην ελληνική επιστημονική κοινότητα. Αφενός οι Έλληνες επιστήμονες με αυτή την ειδικευση, οι οποίοι εισρέουν στη χώρα μας και καταλαμβάνουν καίριες επιστημονικές θέσεις που προάγουν την επιστήμη και την έρευνα, και αφετέρου τα πρόσφατα ιδρυθέντα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών στο ελληνικό πανεπιστήμιο συμβάλλουν σε μια όλο και αυξανόμενη προτίμηση εξειδίκευσης των ψυχολόγων στη συμβουλευτική ψυχολογία ως την ειδικότητα με τις ευρύτερες εφαρμογές. Παράλληλα, η ανάγκη για ένα επιστημολογικό παράδειγμα βασισμένο περισσότερο στο υγιές και λιγότερο στο παθολογικό κομμάτι της ανθρώπινης λειτουργίας έχει ενδυναμώσει την ύπαρξη της συμβουλευτικής ψυχολογίας ως μιας αυτόνομης «εναλλακτικής» πρότασης στην ψυχολογία στην Ελλάδα και διεθνώς, τόσο στο θεωρητικό όσο και στο εφαρμοσμένο επίπεδο. Ο παρών συλλογικός τόμος έχει στόχο να αποτυπώσει την ευρύτητα των εφαρμογών της συμβουλευτικής ψυχολογίας στη χώρα μας παρουσιάζοντας τις σημαντικές περιοχές έρευνας στις οποίες δραστηριοποιούνται οι Έλληνες συνάδελφοι, τις προτάσεις τους για την κατεύθυνση της μελλοντικής έρευνας και τις ανασκοπήσεις της επιστημονικής βιβλιογραφίας της συμβουλευτικής ψυχολογίας και των συναφών προς αυτήν επιστημών.

Το βιβλίο διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος, με τίτλο «Εκπαίδευση, έρευνα, εφαρμογές», περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια και επιδιώκει να θέσει μερικά καίρια ζητήματα που η συμβουλευτική ψυχολογία καλείται σήμερα να αντιμετωπίσει όχι μόνο στο επίπεδο των σπουδών και της κατάρτισης, αλλά και στο επίπεδο των παραγόντων που υπεισέρχονται στη συμβουλευτική σχέση και του ρόλου της βίωσης θετικών συναισθημάτων κατά την ψυχοθεραπευτική διαδικασία ως γενεσιουργού παράγοντα θεραπευτικής αλλαγής.

Το δεύτερο μέρος, με τίτλο «Αναπτυξιακά ζητήματα συμβουλευτικής», περιλαμβάνει έξι κεφάλαια που ασχολούνται, μεταξύ άλλων, με τη συμβουλευτική προσέγγιση παιδιών και εφήβων πάνω σε θέματα εικόνας του σώματος, εκφοβισμού, ψυχοκοινωνικής προσαρμογής, καθώς και παραγόντων που συμβάλλουν στην ικανοποίηση από τη ζωή.

Το τρίτο μέρος του βιβλίου, με τίτλο «Συμβουλευτική ψυχολογία και υγεία», περιλαμβάνει τρία κεφάλαια τα οποία πραγματεύονται ζητήματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού, εθισμού στο διαδίκτυο και συμβουλευτικής αντιμετώπισης της επαγγελματικής εξουθένωσης. Ιδιαίτερα τονίζεται ο ρόλος της συμβουλευτικής ψυχολογίας στην ψυχική υγεία παιδιών, γονέων και ενηλίκων.

Επισκόπηση των κεφαλαίων

Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, με τίτλο «Πολυπολιτισμική επάρκεια και διεθνοποίηση των προγραμμάτων κατάρτισης της συμβουλευτικής ψυχολογίας», η Μαρία Μαλικιώση-Λοϊζου θίγει ζητήματα που προκύπτουν από τις εφαρμογές της συμβουλευτικής ψυχολογίας σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια. Θέτει το ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτό να αναπτυχθούν προγράμματα εκπαίδευσης στη συμβουλευτική τα οποία να ευαισθητοποιούν τους εκπαιδευόμενους σε όλες τις ιδιαιτερότητες που αναδύονται σε κάθε κοινωνία και σε κάθε άνθρωπο ατομικά. Υποστηρίζει ότι τα ζητήματα, φύλου, εθνικότητας, ηλικίας, θρησκείας, εργασίας κ.λπ. πρέπει να εξετάζονται μέσα από το πρίσμα των ατομικών γνώσεων, αξιών και στάσεων των εμπλεκομένων. Μαζί με τα τεκμηριωμένα επιχειρήματα υπέρ της διεθνοποίησης των προγραμμάτων σπουδών και κατάρτισης των μελλοντικών συμβουλευτικών ψυχολόγων, η συγγραφέας προβάλλει και τα εγχειρόμενα ερωτήματα που χρειάζεται να απαντηθούν έτσι ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες επιτυχίας ενός τέτοιου εγχειρήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, με τίτλο «Η σημασία της ψυχολογικής συμβουλευτικής φοιτητών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ανώτατης Εκπαίδευσης», η Αναστασία Καλαντζή-Αζίζι αναπτύσσει θέματα διασφάλισης της συμβατότητας και συγκρισιμότητας των σπουδών και των απονεμόμενων πτυχίων στις ευρωπαϊκές χώρες, προκειμένου να καταστεί εφικτή η κινητικότητα των αποφοίτων αλλά και να επωφεληθούν οι φοιτητές από τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που μπορούν να τους πα-

ρασχεθούν στις χώρες αυτές. Στη συνέχεια η συγγραφέας θέτει το ερώτημα πώς η ψυχολογική συμβουλευτική φοιτητών θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις ραγδαίες κοινωνικοοικονομικές μεταβολές που βιώνουν οι νέοι σήμερα, καθώς και με ποιο τρόπο αντιμετωπίζουν το θέμα αυτό οι νομοθετικές ρυθμίσεις που ισχύουν στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΖΑΕ) και σχετίζονται με τη συμβουλευτική των φοιτητών. Εξετάζει αν υπάρχει πρόνοια για διάφορες μορφές συμβουλευτικής και καθοδήγησης των φοιτητών σύμφωνα με τις νέες αυτές ρυθμίσεις. Τέλος, κάνει μια προσπάθεια συσχετισμού των νομοθετικών ρυθμίσεων που ισχύουν για τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά ιδρύματα με όσα επικρατούν στη χώρα μας.

Στο τρίτο κεφάλαιο, με τίτλο «Η ασυμμετρία της εξουσίας στη θεραπευτική σχέση: Μια κριτική ανασκόπηση», οι Μαρία Σερίφη και Ευγενία Γεωργάκα μελετούν το κρίσιμο ζήτημα της εξουσίας στη θεραπευτική σχέση πρώτα ιστορικά και στη συνέχεια αναλυτικά. Η ασυμμετρία της εξουσίας στη θεραπευτική σχέση θεωρείται δεδομένη, αφού οι θέσεις θεραπευτή-θεραπευόμενου αποτελούν θεσμικό προαπαιτούμενο. Οι συγγραφείς παρουσιάζουν επιχειρήματα σχετικά με τον δομικό και συστατικό χαρακτήρα της ασυμμετρίας της εξουσίας και στη συνέχεια αναλύουν τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις της ασυμμετρίας της εξουσίας στην ψυχοθεραπευτική πρακτική. Αναγνωρίζεται η ανταλλαγή δύναμης ανάμεσα σε θεραπευτή και θεραπευόμενο, η οποία, αν και παραμένει ασύμμετρη, δύναται να οδηγεί σε μια γνήσια σχέση και σε θετικά θεραπευτικά αποτελέσματα. Μια γόνιμη διαχείριση της ασυμμετρίας στη θεραπευτική σχέση, την οποία προτείνουν οι συγγραφείς, περιλαμβάνει την αναστοχαστικότητα των θεραπειών σε διάφορα ζητήματα που εγείρονται στη θεραπευτική σχέση.

Στη σημασία των αναστοχαστικών πρακτικών των ψυχοθεραπευτικών προσεγγίσεων εστιάζεται και το τέταρτο κεφάλαιο, με τίτλο «Αναστοχαστικότητα και ψυχοθεραπευτικές πρακτικές: Σύγχρονες εξελίξεις από το πεδίο της συστημικής συμβουλευτικής και ψυχοθεραπείας». Η Ελευθερία Τσέλιου παρουσιάζει τις μετεξελίξεις συστημικών μοντέλων που τώρα υιοθετούν αναστοχαστικές πρακτικές, καθώς και τις συνέπειες της υιοθέτησής τους για τη θεραπευτική σχέση. Μετά από μια ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των μοντέλων της συστημικής προσέγγισης, η συγγραφέας εστιάζεται στις μετεξελίξεις τριών προσεγγίσεων που συνδέονται με αναστοχαστικές πρακτικές: στο μοντέλο του Μιλάνου, στις ομάδες αναστοχασμού του Tom Andersen και στην προσέγγ-

γηση του ανοιχτού διαλόγου του Jaakko Seikkula, καθώς και στις εφαρμογές τους.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, με τίτλο «Εφαρμογή του μοντέλου διεύρυνσης και δόμησης σε ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες», η Αλκμήνη Μπούτρη και ο Αναστάσιος Σταλίκας διερευνούν το ρόλο της βίωσης θετικών συναισθημάτων κατά την ψυχοθεραπευτική διαδικασία ως γενεσιουργού παράγοντα θεραπευτικής αλλαγής. Εφαρμόζοντας τις βασικές αρχές του μοντέλου διεύρυνσης και δόμησης για τα θετικά συναισθήματα της Fredrickson, η έρευνά τους έχει στόχο τον εντοπισμό της διαδικασίας της διεύρυνσης μέσα στην ψυχοθεραπευτική συνεδρία. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι πελάτες βίωσαν διεύρυνση κατά τη διάρκεια της συνεδρίας, η οποία σχετίστηκε με αυξημένο βίωμα θετικών συναισθημάτων στο τέλος της. Οι συγγραφείς προτείνουν ένα μοντέλο που περιγράφει με ποιο τρόπο τα θετικά συναισθήματα και η διεύρυνση συμβάλλουν στη θεραπευτική αλλαγή.

Στο έκτο κεφάλαιο, με τίτλο «Επίδραση της εικόνας του σωματικού εαυτού στην ψυχοκοινωνική λειτουργικότητα προεφήβων-εφήβων: Εμπειρική διερεύνηση και προτεινόμενες συμβουλευτικές παρεμβάσεις», που εγκαινιάζει και το δεύτερο μέρος του βιβλίου, οι Μαρία Ζαφείρη, Αγγελική Λεονταρή και Γρηγόρης Κιοσέογλου διερευνούν τη σχέση ανάμεσα σε διακριτές διαστάσεις της εικόνας του σωματικού εαυτού και σε διάφορους δείκτες ψυχοκοινωνικής λειτουργικότητας σε μαθητές προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας. Οι συγγραφείς αναφέρονται αρχικά στους κοινωνικούς, διαπροσωπικούς και βιολογικούς παράγοντες που διαμορφώνουν την εικόνα του σώματος, και επισημαίνουν την αύξηση της διάστασης ανάμεσα στον πραγματικό και τον επιθυμητό εαυτό με το πέρασμα από την παιδική στην εφηβική ηλικία. Τα αποτελέσματα της έρευνάς τους επιβεβαιώνουν την καθοριστική επίδραση που ασκεί η εικόνα του σώματος στην ψυχική υγεία των νέων. Τέλος, προτείνουν τρόπους αποτελεσματικής ενίσχυσης της εικόνας του εαυτού στα παιδιά και τους εφήβους μέσα από προγράμματα συμβουλευτικών παρεμβάσεων.

Στο έβδομο κεφάλαιο, με τίτλο «Γονεϊκοί τύποι και συμπεριφορά παρισταμένων στα φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού: Η διαμεσολάβηση των στάσεων για την επιθετικότητα», οι Άκης Γιοβαζολιάς, Μαρία Ζορμπαδάκη και Ευφροσύνη Μητσοπούλου μελετούν τους παράγοντες οι οποίοι μετατρέπουν αυτούς που παρίστανται σε περιστατικά εκφοβισμού είτε σε υπερασπιστές του θύματος, είτε σε υπερασπιστές του δρά-

στη, είτε σε αδρανείς παρατηρητές. Στην έρευνά τους οι συγγραφείς εξετάζουν τους παράγοντες που υποκινούν αυτή τη συμπεριφορά, οι οποίοι έχουν να κάνουν με τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών από τους γονείς τους, τις στάσεις τους απέναντι στην επιθετικότητα και την ενσυναίσθηση που διαθέτουν. Διερευνήθηκε ειδικότερα κατά πόσο το στυλ διαπαιδαγώγησης των γονέων επηρεάζει τη θέση που θα υιοθετήσουν οι παριστάμενοι, και αν αυτή η σχέση με τη σειρά της επηρεάζεται από τους παράγοντες της ενσυναίσθησης και των στάσεων που διαμορφώνουν τα παιδιά για την επιθετικότητα. Τα ευρήματα υποστηρίζουν την επίδραση του γονεϊκού τύπου στις στάσεις των παιδιών απέναντι στην επιθετικότητα και κατ' επέκταση στο ρόλο τους ως παρισταμένων σε συμπεριφορές εκφοβισμού, και αναδεικνύουν τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο επενεργεί η επίδραση αυτή σε αγόρια και κορίτσια.

Στο όγδοο κεφάλαιο, με τίτλο «Ποιότητα του γονεϊκού δεσμού και ψυχοκοινωνική προσαρμογή στην προεφηβική ηλικία», οι Ευφροσύνη Κουκιά-Κουτελάκη, Παναγιώτης Σίμος και Ευάγγελος Καραδήμας ερευνούν την επίδραση της αντιληπτικής ποιότητας της συναισθηματικής σχέσης γονέων-παιδιού στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του δεύτερου. Στην έρευνά τους μελετήθηκαν δύο υποκειμενικά χαρακτηριστικά της σχέσης του παιδιού με τους δύο γονείς –στοργή/φροντίδα και ψυχολογική αυτονομία– σε δύο επιμέρους διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής: τη σχολική και τη συναισθηματική επάρκεια. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τη στενή σχέση μεταξύ σχολικής επάρκειας και βαθμού παρεχόμενης γονεϊκής φροντίδας. Στη σχολική επάρκεια φάνηκε επίσης να συμβάλλει η παρεχόμενη ψυχολογική αυτονομία εκ μέρους των γονέων.

Το ένατο κεφάλαιο, με τίτλο «Ικανοποίηση των εφήβων από τη ζωή σε συνάρτηση με τη διεκδικητική συμπεριφορά και τις στρατηγικές αντιμετώπισης καταστάσεων άγχους», επικεντρώνεται στη διεκδικητική συμπεριφορά και στις στρατηγικές αντιμετώπισης καταστάσεων άγχους ως πιθανών ψυχολογικών προσδιοριστικών παραγόντων της ικανοποίησης από τη ζωή. Οι Γιώργος Τσουβέλας και Βασίλης Παυλόπουλος επιλέγουν αυτές τις μεταβλητές από το χώρο της θετικής ψυχολογίας ως αντιπροσωπευτικές των διαθέσιμων πόρων του ανθρώπου. Οι εστιασμένες στο πρόβλημα στρατηγικές αποτελούν ισχυρούς προβλεπτικούς παράγοντες της υποκειμενικής ευεξίας, επιλέγονται δε από άτομα που υιοθετούν μια πιο αισιόδοξη αντιμετώπιση της ζωής. Οι συγγραφείς επιχειρούν μια πολυδιάστατη προσέγγιση της ικανοποίησης από τη ζωή,

στην οποία περιλαμβάνεται η ικανοποίηση από την οικογένεια, τους φίλους και το σχολείο. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν τη βασική υπόθεση των ερευνητών, ότι η διεκδικητική συμπεριφορά και οι στρατηγικές αντιμετώπισης καταστάσεων άγχους συμβάλλουν στη στατιστική πρόβλεψη της ικανοποίησης από τη ζωή.

Στο δέκατο κεφάλαιο, με τίτλο «Η αλληλεπίδραση ατομικών και σχολικών παραγόντων σε πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον: Προεκτάσεις σε θέματα επαγγελματικής συμβουλευτικής», οι Αντωνία Παπαστυλιανού, Άκης Γιοβαζολιάς και Γιώργος Τσίτσας διερευνούν την αλληλεπίδραση ατομικών και σχολικών παραγόντων σε μαθητές που φοιτούν σε ένα πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον, καθώς και τη σχέση τους με τη σχολική προσαρμογή και τις εκπαιδευτικές προσδοκίες Ελλήνων και μεταναστών μαθητών. Οι συγγραφείς επιλέγουν ως προσωπικούς παράγοντες την αυτοεκτίμηση και το κέντρο ελέγχου, και ως σχολικούς παράγοντες τις απουσίες και το κλίμα της σχολικής τάξης, το οποίο αναφέρεται στην ατμόσφαιρα που καλλιεργείται από τις αλληλεπιδράσεις εκπαιδευτικού-μαθητή και στον συναισθηματικό τρόπο με τον οποίο οι μαθητές της τάξης βιώνουν και αντιλαμβάνονται τις σχέσεις τους. Τα αποτελέσματα της έρευνάς τους έδειξαν, όπως αναμενόταν, χαμηλότερη σχολική επάρκεια των μεταναστών μαθητών συγκριτικά με τους γηγενείς συμμαθητές τους, καθώς και προβλήματα σε σχέση με το κλίμα της τάξης. Σημαντικές διαφορές αντίστοιχα μεταξύ γηγενών και μεταναστών βρέθηκαν επίσης στην αυτοεκτίμηση και στις προσδοκίες τους από την εκπαιδευτική τους εξέλιξη. Καταλήγοντας οι συγγραφείς τονίζουν την αναγκαιότητα συμβουλευτικής παρέμβασης για την ενίσχυση των μεταναστών μαθητών.

Στο ενδέκατο κεφάλαιο, με τίτλο «Ευαισθητοποίηση νηπιαγωγών στο προσωποκεντρικό μοντέλο: Εκπαίδευση σε δεξιότητες επικοινωνίας και συμβουλευτικής», οι Φωτεινή Λοϊζου, Άννυ Μπενέτου, Αγγελική Σουρλαντζή και Λία Τσερμίδου παρουσιάζουν ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης νηπιαγωγών σε δεξιότητες επικοινωνίας και συμβουλευτικής, βασισμένο στο προσωποκεντρικό μοντέλο, το οποίο εφάρμοσαν σε εκπαιδευτικούς ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε με στόχο να στηρίξει τους εκπαιδευτικούς στον απαιτητικό τους ρόλο και να τους παράσχει μετασχηματίζουσα μάθηση. Η φιλοσοφία του στηρίχθηκε στην ανθρωπιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης και ήταν μαθητοκεντρικό και ομαδοσυνεργατικό. Επειδή στη συγκεκριμένη ομάδα όπου εφαρμόστηκε υπήρχε μεγαλύτερη ανάγκη για εστίαση στο συναίσθημα

και στον τρόπο έκφρασής του, αρκετός χρόνος αφιερώθηκε στην ενσυναίσθηση, στην αποδοχή και στην αυθεντικότητα, στο συναισθηματικό λεξιλόγιο και στην εφαρμογή δραστηριοτήτων για τα συναισθήματα. Ακολούθως οι συγγραφείς χρησιμοποιούν την ανάλυση SWOT για να καταγράψουν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του προγράμματος.

Το δωδέκατο κεφάλαιο, με τίτλο «Ηλεκτρονικός εκφοβισμός σε εφήβους: Εμπειρικά δεδομένα και θέματα συμβουλευτικής παρέμβασης», είναι το πρώτο του τρίτου μέρους του βιβλίου, που εστιάζεται σε θέματα συμβουλευτικής ψυχολογίας και υγείας. Σε αυτό το κεφάλαιο η Ελένη Ανδρέου και η Χριστίνα Ρούση-Βέργου παρουσιάζουν θέματα που σχετίζονται με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό στους εφήβους και τις επιπτώσεις του. Συγκρίνουν τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό με τον συμβατικό εκφοβισμό στο χώρο του σχολείου προβάλλοντας τα κοινά χαρακτηριστικά αλλά και τις διαφορές τους. Αναγνωρίζοντας τις σοβαρές επιπτώσεις του εκφοβισμού στην ψυχική υγεία των εφήβων, οι συγγραφείς τονίζουν τον σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η συμβουλευτική σε θύτες και θύματα, και προτείνουν συγκεκριμένα προγράμματα παρέμβασης τα οποία θα απευθύνονται σε ομάδες ομηλίκων και θα ενθαρρύνουν τη συμμετοχή όλων των παιδιών. Οι παρεμβάσεις αυτές θα συμβάλουν στην ενδυνάμωση των εφήβων και στην αλλαγή των δυσλειτουργικών μοντέλων κοινωνικών σχέσεων που ευνοούν τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό.

Παρόμοιο είναι και το θέμα του δέκατου τρίτου κεφαλαίου, με τίτλο «Ο ρόλος της συμβουλευτικής στην οικογένεια για την αντιμετώπιση του εθισμού παιδιών και εφήβων στο διαδίκτυο». Σε αυτό οι Πηνελόπη-Αλεξία Αβαγιανού, Κωνσταντίνος Σιώμος και Μαρία Ζαφειροπούλου εξετάζουν τη σημασία του ρόλου της συμβουλευτικής στην οικογένεια προκειμένου αυτή να μπορέσει να αντιμετωπίσει τον εθισμό του παιδιού στο διαδίκτυο. Κάνοντας μια ανασκόπηση της παγκόσμιας βιβλιογραφίας των τελευταίων δέκα ετών σχετικά με το θέμα αυτό, οι συγγραφείς αναδεικνύουν τον σημαντικό ρόλο της οικογένειας στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Όπως προκύπτει από έρευνες, η πιο καθοριστική μεταβλητή που φαίνεται να επηρεάζει τόσο τις διαπροσωπικές σχέσεις όσο και την κοινωνική φοβία αλλά και τον εθισμό στο διαδίκτυο είναι η ποιότητα της γονεϊκής σχέσης. Οι συγγραφείς καταδεικνύουν τον καθοριστικό ρόλο της συμβουλευτικής και προτείνουν μια συγκεκριμένη συμβουλευτική προσέγγιση, τις βασικές αρχές της οποίας περιγράφουν στη συνέχεια.

Στο δέκατο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, με τίτλο «Διερεύνηση της επαγγελματικής εξουθένωσης [burnout] όπως βιώνεται από το νοσηλευτικό προσωπικό σε δομές ψυχικής υγείας: Ποιοτική προσέγγιση», οι Φιλία Ίσαρη και Σταμάτης Αντωνίου διερευνούν την επαγγελματική εξουθένωση όπως βιώνεται από το νοσηλευτικό προσωπικό σε δημόσιες δομές ψυχικής υγείας. Η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις, που αναλύθηκαν στη συνέχεια με την ερμηνευτική φαινομενολογική ανάλυση. Οι εργαζόμενοι αποτύπωσαν τις εμπειρίες, τις αντιλήψεις, τις προσδοκίες, τις δυσκολίες, τις σχέσεις και τις συνθήκες εργασίας που συνδέονται με το εργασιακό στρες και την επαγγελματική κόπωση, καθώς και τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισης της επαγγελματικής εξουθένωσης. Απώτερος σκοπός της έρευνας ήταν η σύνδεσή της με την πρόληψη και τη θεραπευτική παρέμβαση στο πλαίσιο της συμβουλευτικής και της ψυχοθεραπείας σε θέματα εργασιακής κόπωσης και εξουθένωσης.

Ασφαλώς τα κεφάλαια που περιλαμβάνονται στο βιβλίο αυτό δεν μπορούν να αποτυπώσουν το εύρος των ερευνητικών ενδιαφερόντων και των εφαρμογών της συμβουλευτικής ψυχολογίας. Οπωσδήποτε όμως παρουσιάζουν μια καθαρή εικόνα των πρόσφατων κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν την ελληνική οικογένεια και την ελληνική κοινωνία ευρύτερα και στα οποία η συμβουλευτική ψυχολογία καλείται να απαντήσει. Ένα συγκριτικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης έκδοσης είναι ο πλουραλισμός των μεθοδολογικών προσεγγίσεων που ακολουθούν οι συγγραφείς στα παρουσιαζόμενα κεφάλαια (θεωρητικά κείμενα, μελέτες ανασκόπησης, εμπειρικές έρευνες με τη χρήση ποσοτικής και ποιοτικής ερευνητικής μεθοδολογίας), αναδεικνύοντας έτσι την πολύπλευρη επιστημονική υπόσταση της συμβουλευτικής ψυχολογίας. Απευθυνόμενοι σε ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό (ερευνητές, επαγγελματίες ψυχικής υγείας, εκπαιδευτικούς, φοιτητές), ευχόμαστε η θεματολογία που παρουσιάζεται στο βιβλίο αυτό να αποτελέσει μια χρήσιμη πηγή γνώσης αλλά και την αφετηρία νέων ερευνητικών προβληματισμών σχετικά με την άσκηση του μοντέλου του επιστήμονα-επαγγελματία.

Νοέμβριος 2013

Μαρία Μαλικιώση-Λοϊζου και Άκης Γιοβαζολιάς